

A magyar nyelv rendszere

Tér-képes hangzóértelmes nyelv

Gáll Péter

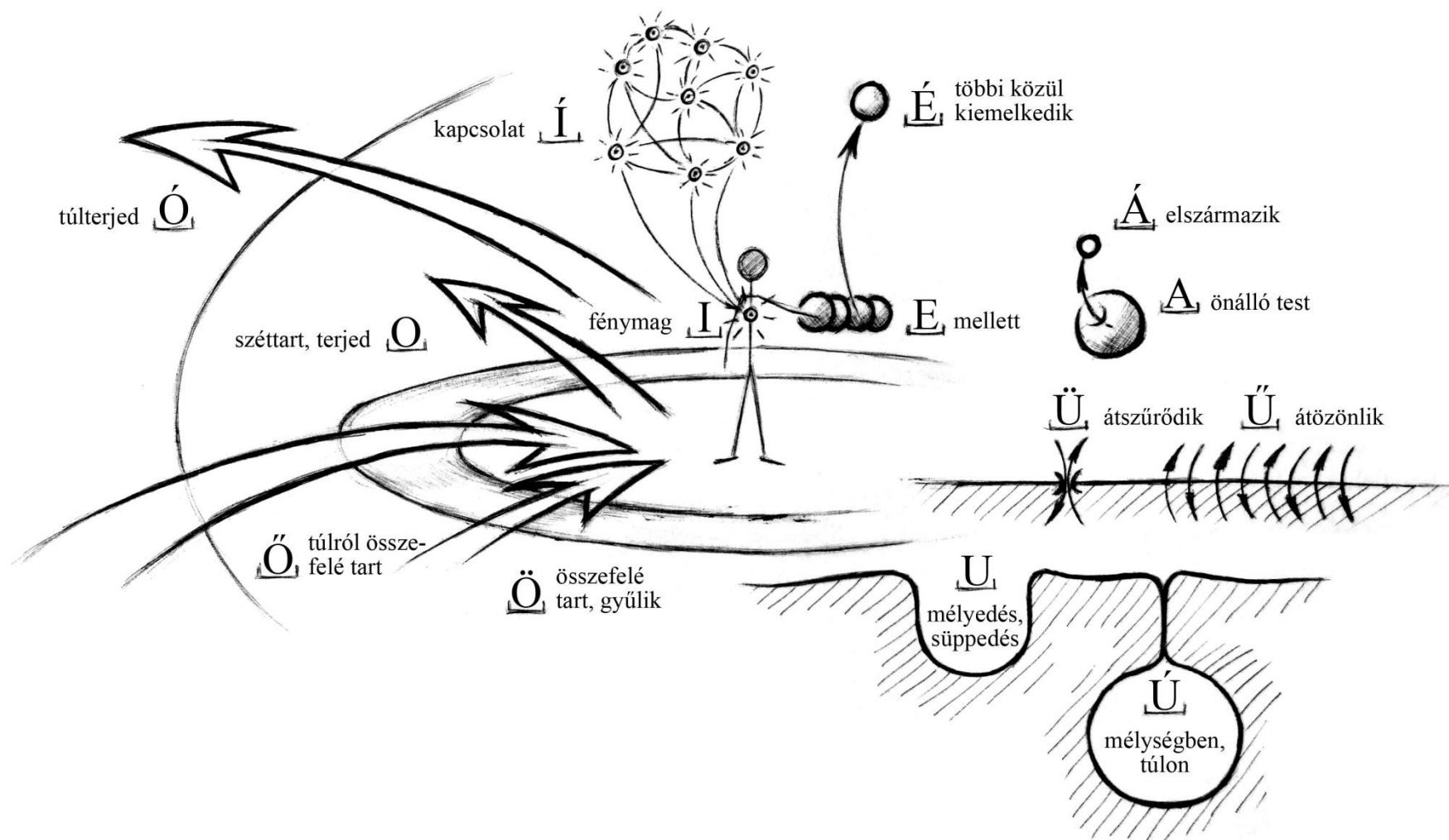
2015.02.16.

A szerző meglátásai a magyar nyelvben használt képek és aktivitások legmélyebb tartalmára és tér-rendszerére vonatkozóan. A szerző honlapja:
<http://bitmiller.hu>

A magyar nyelv képi eszköztára

B bent, bezárt	C elhárít	Cs összeszorul	D kiül, kiürül, megszűnik	F belső, rejtett, feszülő, lehető erő	G teljesség, egész, kitölt	Gy sok kis egész, indít, ösztönöz	H ködösség, láthatatlan (, meleg, lélek)
J elfedett, takart, rejtett	K helyi tér, elrekesztett, rész az egészből	L kipattanó életerő	Ly elválaszt, kettévész két egyenlő részre	M kidudorodó belső tartalom	N nyom, nyomott	Ny elnyúlik	P szétterül
R romboló, nagy hatóerő	S körbeölel	Sz áthatol	T rögzül, lecövekel	Ty vezet, uralkodik	V sűrűsödik, tömörödik	Z mindenféle, sokminden, össze-vissza kint	Zs mindenféle, sokminden, össze-vissza bent

A magyar nyelv térrendszere

Tér-képes hangzóértelmes nyelv

Magyar hangzók rendszere					
Tér-hangzók				Kép-hangzók	Kezdő/Szellem/Tárgy/Üres képzet
	Egyenes tér	Kör tér	Mély tér	B - C - Cs - D - F - G - Gy - H - J - K - L - Ly M - N - Ny - P - R - S - Sz - T - Ty - V - Z - Zs	∅
Alap	A - E - I	O - Ö	U - Ü		
Kiterjesztés	Á - É - Í	Ó - Ő	Ú - Ű		

Teljes gyökök táblázatai gyökkezdő hangzónként:

B - C - Cs - D - F - G - Gy - H - J - K - L - Ly - M - N - Ny - P - R - S - Sz - T - Ty - V - Z - Zs

Magyar hangzók rendszere

Tartalomjegyzék

A magyar nyelv rendszere	1
Tér-képes hangzóértelmes nyelv.....	1
Tér-képes hangzóértelmes nyelv.....	4
Magyar hangzók rendszere	5
Tartalomjegyzék	5
Bevezető	6
A kutatás előtörténete	7
Térszerkezet	8
Hangzók jelentéseinek kialakulása	9
"Gyök" fogalom meghatározása.....	12
Hangzók jelentésének kitapogtatása	13
Hangzók jelentése	14
Térhangzók jelentése	14
Képhangzók jelentése.....	18
Szógyűjtemény	23
Szótár.....	25
Magyar-angol szóegyeztetések, hasonlóságok.....	36
Egyéb jegyzetek	43
Irodalomjegyzék	43

Bevezető

A magyar nyelv lehetséges ősről szándékozom elsősorban írni. Vagy ha úgy tetszik, egy kitalált nyelvi rendszerről, melyet a magyar nyelv segítségével építettem fel. Ennek története olyan 2004-ig nyúlik vissza. Felesleges részleteznem. A lényeg, hogy szerettem játszani anyanyelvemmel már általános iskolában is. Verseket is költöttem át, így megtanultam a szavakat pörgetni a fejemben, hogy rímeket találjak a sorok végére, és a szótagszám is kijöjjön. Többek közt az így szerzett gyakorlat jelentett nagy segítséget számomra nyelvi kutakodásaim során.

Ezen jegyzet még-jegyzetebb változata itt található:

http://bitmiller.hu/magyar_unpublished.html

A leírandó elég ömlesztettnek ígérkezik, úgyhogy a benne való eligazodás nem lesz egyszerű. Igyekszem formázási szabályokat megalkotni és tartani az olvasás megkönnyítésére. Bár nagy munka van vele, de koránt sem tekinthető tudományos igényességűnek. Mitöbb, ez csupán egy önkényes elmejáték, elgondolkodás és elgondolkodtatás. Igaz ez a Mars elméletre, a Halotti beszédre is, de a további tervezett fejezetekre, ha eljutok odáig: a relativitás-elméletre, a Bibliára és a legkisebb anyagi részre is. Nincs tudományos végzettségem, olvasottságom, meg semmi olyasmi, ami alátámaszthatná, hitelessé tehetné gondolataimat. Így minden, amit leírok, csupán okoskodás. Épp ezért ügyelni kell arra hogy amit (az egyszerűség kedvéért) állításként fogalmazok meg, nem biztos, hogy megállja a helyét. Hogy akkor mégis miért írom le ezen "elméleteimet", elmélkedéseimet? Mert szerintem olyan ésszerűségi rendszer van bennük, amely segítséget nyújthat az adott területen, és továbbgondolásra érdemes. Ez egy következő lépcsőt jelent. Ez is igen nagy munka, tudományos igényességgel utánajárni, alátámasztani, beilleszteni a mai tudományos világképbe ezen elgondolásokat. Lehet, hogy soha nem történik meg, hiszen nem egyemberes feladat ez, egyedül kevés vagyok hozzá. Mindenesetre ami tőlem telik, igyekszem megtenni eme elmélkedési eredmények fennmaradásáért, s esetleges hasznosulásáért. Úgyhogy ne higgyen nekem senki, hanem ha kíváncsi, járjon utána! Avagy ha ki szándékozik engem javítani, mert nem bírja nézni az itt olvasottakat, esetleg más egyéb okból kíván írni, szívesen várom gondolatait a "gp.bitmiller@gmail.com" címen.

Több felől is hallottam a magyar nyelv csodás belső titkairól, rendszeréről. De sehol nem részletezték igazán számomra, hogy miben rejlik ez a csoda. Igaz, példákat hoztak az előadók, de számomra nem volt kielégítő. Azt gondoltam, ha tényleg olyan csodás az

anyanyelvünk (melyet én is éreztem, s így készséggel elhittem), ésszerűen is meg kell tudnunk magyarázni, hogy miért az. Valami gyökerét vágytam meglátni mindezen csodának. Mit mondunk nyelvünkről? Rendkívül érzékletes, képi, sok a hangutánzó, hangfestő szavunk. Nagy a kifejezőképessége. Rendkívül jól lehet benne verset írni. Sok a rokonértelmű szavunk. (Ezen tulajdonságok egymással természetesen összefüggésben állnak.) Hirtelen ennyi jut eszembe, de ennyi is elég ahhoz, hogy feltegyük a kérdést: MIÉRT? Ha mindezen állításokat, feltevéseket igaznak is érezzük, eme érzés számunkra bizonyosságot jelent - de hogy győzzünk meg erről egy más anyanyelvű embert? Aki esetleg magyar beszédet még soha nem is hallott. Akár a nélkül, hogy érveléseink során magyarul is beszéljünk, magyar szöveget olvasnánk fel. Egyáltalán lehetséges-e ez? Ma már azt mondhatom: igen, lehetséges.

A kutatás előtörténete

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis hajdúszoboszlói baráti társaság, melyhez egy rövid ideig eljártam Debrecenből íjász barátommal. Az egyikük egyik alkalommal áradozott nyelvünkről, és mondandója alátámasztásául a következő szóbokrot hozta (nagyjából): kör, kar, király, karám, kerék, kerek, keres, kerül, keret. El is kezdtünk még gyűjteni hozzá. Karám, kerítés, karom, kard, kér, kérész, korong, korona, kor, kór, kert... Nem mindegyik tűnik a képbe illőnek, de nagyjából sejthetjük, mirol van szó. Valami hasonlót érzünk a legtöbb szó mögött. Hasonlóan hangzó szavak is eszünkbe juthatnak: gördül, görög, göröngy, gereblye, gerely, gereben, gór, girbe-gurba. Azt is megfigyelhetjük, hogy keresésünk során az első két mássalhangzó az, amit rögzítünk, az agyunk így "dobja ki a találatokat" a legkönnyebben. Az általuk közrefogott magánhangzó változhat. Ha a gondolkodást, keresgélést tovább folytatjuk, találhatunk még hasonló csoportokat. Például: fok (vágó szerszámé, létráé vagy lépcsőé pl.), fog (ige, főnév), fék, fek((ü)szik), fekély, fekete. Nyúl (ige, főnév), nyúlik, nyál, nyél, nyel, nyelv, nyal. Ezek hogyan alakultak ki? Egymásból? Melyikük volt az eredeti? Vagy mely volt az "ősfogalom", melyből mindegyik kialakult? Mielőtt ezen szavaink kialakultak volna, milyen szót használtunk előttük? Ha régen máshogy neveztük ezen dolgokat, miért cseréltük le azon szavakat? Ha régen nem neveztük máshogy ezen dolgokat, akkor hogy neveztük? Sehogy? Megannyi kérdés. És ésszerű magyarázat kell létezzen ezekre. Hacsak azt nem állítjuk, hogy a múltban, például az előember, vagy a nyelv kialakulása korában nem létezett az ésszerűség. Akkor mi létezett? Az ösztönösség? Pedig az is erősen ésszerű. Vagy az összevisszaság? Az inkább annak a fejében, aki ezt állítja. Tehát fel lehet állítani lehetséges változatokat, hogyan is történhettek a dolgok a múlt homályában. Érdekes út lesz. De a megállapításokat kőbe vésni soha nem lehet, mert mindig jöhet olyan új tudás, amely átforgathatja eddigi eredményeinket.

A baráti társaságban megélt kiselőadás, beszélgetés beindította képzeletemet, felkeltette kíváncsiságomat. Lehetségesnek találtam, hogy lelek valamit, mert nyelvileg elég érzékenynek éreztem magam, és elmerengeni is szerettem dolgokon. Ugyanakkor bosszantott is az, ha igaz nyelvünk csodája, ezt nekem a nyelvtanórákon miért nem adták át. Elhatároztam akkor: feltárom, legalábbis megkísérlem feltárni eme titkot magam. Mástól nemigen várhatok okosságot, ha már eddig nem kaptam meg. Nekiállhattam volna mások munkái kutatásának, hátha valakitől többet tudhatok meg a magyar nyelv titkairól. De nem bíztam senkiben. Segítséget ugyan elfogadtam kutakodásaim során (nyelvtanár édesanyámtól is), de mivel a mély alapokat vágytam megtalálni, ezért senki által nem engedtem meghatározni a gondolkodásomat a nyelvfeltárás során. Első körben kíváncsi voltam, milyen hasonló alakú-jelentésű szavakat használunk ma. Felfektettem egy vonalas spirálfüzetet, és elkezdtem beleírni az általam ismert szavakat. A tizedik után megálltam, és inkább elővettem egy magyar-angol középszótárat. Abból jegyeztem ki szép sorban azon szavakat, melyeket magyarnak gondoltam (nem a "koncesszió", "parciális", és hasonlókat), és megfelelően egyedi is volt. Majd az így nyert mintát átrendeztem úgy, hogy az első két mássalhangzó legyen betűrendben, a közöttük levő magánhangzó pedig csak utánuk számított.

Térszerkezet

Mi Földlakók nem 3 dimenziós térben élünk. Jobban mondva nem három egyenértékű térdimenzióban. Nem olyan térben, melyet az elemi és a gimnáziumi oktatás matematika óráin megszoktunk volt. Földi világunk különleges, 2 dimenziós tér az ember, mint lény méretbeni nagyságrendjén. Az egyik dimenzió ugyan matematikai szempontból kettéválasztható: egymásra merőleges "előre-hátra" és "jobbra-balra" irányokra, de ezeket egymástól megkülönböztetni nem tudjuk, mivel emberként általában nem tűnteti ki semmi semelyiket számunkra - ezért veszem ezeket egynek, egy sík dimenziónak. A másik dimenzió a "fel-le" irány, melyet Földünk tömegvonzásával jelöl ki. Ezen különleges körülmények adják azt, hogy használható térképeket tudunk készíteni két matematikai térdimenzióban, vagyis sík felületen, akár a domborzat színnel, vagy magasságvonalakkal való jelölése nélkül is. Nyelvünk terének szerkesztését eme élettéri körülmények befolyásolják. Hasznos lehet még a láthatatlan megfogása is.

A magyar nyelvben a következő dimenziókra leltem rá:

- I. "Egyenes tér": a tőlem való távolság viszonylata. Hangzói:

- [i] = én, ahol én vagyok, bennem

- [e] = mellettem, elérhető távolságban

- [a] = látom, de tőlem elérhetetlen távolságban
- II. "Kör tér": körülöttem minden irányban lévő tér hozzám képesti viszonya, elsődlegesen síkban, tehát kör-szerűen
 - [o] = széttartó, terjedő tér
 - [ö] = összetartó, szűkülő tér
- III. "Mély tér": általam nem látható, nem elérhető tér
 - [u] = mélység; létező, de számomra elérhetetlen, láthatatlan, elfedett
 - [ü] = átszűrődés; átjáró az általam tapasztalható tér és a mély tér között
- IV. "Kiterjesztés": kiemelés az előzőekből a következők szerint:
 - [a]->[á]; [e]->[é]; [i]->[í]; [o]->[ó]; [ö]->[ő]; [u]->[ú]; [ü]->[ű]

Ez a térszerkezet lefedi az összes ma használatos (megmaradt, lényeges, fő) magyar magánhangzót, és eme térszerkezet az általunk tapasztalható Világ leírására teljességgel elegendő. Bár ha valaki még ki tud találni új beiktatható dimenziót, avagy más fajta térszerkezetet, mely szintén elégséges, sőt bőséges, mégis a lehető legtömörebb, mint az előzőekben vázolt, azt kíváncsian elolvasom!

Természetesen a képiség és tériség összefügg. A térhangzóknak is van képi megjelenése (hiszen valahogy el kell azokat képzelni), és a képhangzóknak is van téri érzete (mivel a képek térben helyezkednek el). Az elnevezés azonban jelzi a két csoport jellemző működését.

Hangzók jelentéseinek kialakulása

Tudományos megalapozottsággal nagyon nehéz erről írni, hisz ez az idők homályába vész. Amit lehet tenni, az egy viszonylag ésszerű érvrendszer kigondolása arra nézvést, hogy ha kellene, ma, újonnan hogyan alakítanánk ki egy új hangzókészletet, hogy minél nagyobb teljességet adjon. Szempontokat is meg lehet fogalmazni, és megindokolni az egyes hangzók szükségességét, milyenségét, eredetét, hogy honnan jött egyáltalán az ötlet az adott hangzóra.

Mindenek előtt lényegesnek tartom az itt használatos fő fogalmak, jelesül: a "hangzó", "magánhangzó", "mássalhangzó" tisztázását. A mai nyelvészetben megfigyelésem szerint a "hang" és "hangzó" elnevezések keverednek, amit én hibának tartok. A magam részéről "hang"-nak nevezem akár a szájjal kiadható legkülönbözőbb zajokat. "Hangzónak" viszont

csak a beszédhangokat hívom, melyeket a tudatos beszéd során kiadunk. Mitöbb ezt a meghatározást tovább kell sarkítani, mert nem minden beszédhanghoz kapcsolódik írásjel. A magyar nyelv elemzése során a továbbiakban tehát hangzónak nevezem azon beszédhangokat, melyekhez írásjel, azaz betű is tartozik. Ez a gondolkodás egy tudatosan felépített nyelvi rendszernek tartást is ad, mivel megragad egy alap vázat, melyből szavakat építhetünk. Mert a beszéd, a kiejtés során az elemek óhatatlanul keverednek, s egymással kölcsönhatva torzulnak, szinte számbavehetetlen, és különleges hangzású hangzót hozva létre, melyek leginkább csak a gördülő beszéd közben jelennek meg. Ezeket általánosan önálló hangzónak emelni képtelenség. Mi több, a fentebb vázolt nyelvi rendszer tartását a puszta tudatosság adja, s a tudatosság működésének folyamánya pedig a különféle kialakuló szerkezetek. A tudatosság okosság (OK|os|ság). Teremt és megtart.

A különféle nyelvekben (bár inkább csak az európai nyelvekről tudok nyilatkozni) jól kitapogatható két hangzófajta: magánhangzó és mássalhangzó. Ez megtévesztő elnevezés. Úgy hiszem jobb híján született, ezen hangzófajták igazi szerepének nem-látása miatt. Hiszen ha azt mondjuk: "mássalhangzó", azt feltételezi, hogy ejteni kell hozzá egy másik hangzót is. Amely csak hallgatólágoosan magánhangzó, mert ez a nevéből nem következik. Mert akkor "magánhangzóval hangzó"-nak neveznénk. Esetleg "magánhangzóval mássalhangzó"-nak. De még ez sem állná meg a helyét, hisz legalább a [c cs f h k m p r s sz t ty v z zs] hangzók önmagukban, magánhangzó nélkül is teljes értékűen ejthetők. Ha a mássalhangzók nem feltétlen csak mással hangozhatnak, tehát létezhetnek "magánhangzó mássalhangzók", akkor a magánhangzók elnevezése is meginog. Ha a hangzófajtákat csoportosítani, és elnevezni akarjuk, más, egyértelműbb jellemzőjüknél kell megragadjuk őket. Ehhez azonban a nyelv felépülését, és a nyelvnek a benne szereplő hangzókkal való kapcsolatát is alapvetőbben meg kell értenünk. Ennek feltárására nem minden nyelv alkalmas. Figyelemre méltó, hogy a magyar anyanyelvű kutatók rendre, időről időre elérnek a "hangértemény", a hangzóértelmesség fogalmához. Nem ismerem az egyéb nyelvek feltárását, s azokat a szinteket, ameddig kutatói eljutnak. Azonban a hangzók szintjének elérése szerintem már egy igen mélyre való jutást jelent. És ez csak a kezdet. A később részletesen kifejtendő feltárásaim alapján a továbbiakban a magánhangzókat "térhangzóknak", a mássalhangzókat "képhangzóknak" nevezem.

E két hangzófajta miben különbözik egymástól?

A képhangzók (mássalhangzók) leginkább hangutánzás során jöhetnek létre - vagy ha a múlt homályára nem akarunk kijelentéseket alapozni, akkor írom inkább jelenidőben: leginkább hangutánzás sorá jöhetnek létre, és a beszédszerveink, szájberendezésünk természetszerűen, vagy játékkal adódó, könnyen előadható állásai, mozgata, megszólaltatása révén. Egy hangzókészlet összeállításakor lényeges szempont, és egy hangzó szintű természetes kiválasztódási folyamat éltetője is, hogy az egy nyelvhez tartozó, tehát az együtt gyakran, a legkülönbélebb sorrendben, párosításokkal ejtett beszédhangok egymással lehetőleg ne ütközzenek a kiejtésük megvalósítása során, azokat beszédszerveinkkel

viszonylag gördülékenyen, érthetően tudjuk kiejteni. Ilyen hangzóütközéseknek, súrlódásoknak lehetünk tanúi például a hasonulások során.

Képzeljünk el egy gyors beszédtanulási kísérletet! Tudván, hogy a valóságban ilyen formában ez nem játszódhat le soha. Résztvevője két ember a természetben, egyszerű körülmények között, akik egymással lényeges dolgokat akarnak közölni. A "nonverbális kommunikáció" (nem beszédalapú közölkedés) legegyszerűbb módja a mutogatás, hadonászás. Az ezt gyakorló ember idővel rájöhet a száján keresztül kiadható hangok sokszínűségére, és az elhadonászni kívánt dolgokat már csak az érzékletesség kedvéért is az átadni kívánt dologra jellemző hangokkal kíséri. Az összevisszaságból elég hamar kiválik egy jelhalmaz, mely ugyan kevésbé sokszínű, és jelei egyenként csak egy (néhány) meghatározott dolgot jelentenek, azonban sokkal hamarabb kitalálható, hogy a másik a jel előadásával mire is akar gondolni. Mivel a hadonászás fárasztóbb, mint a szájszervünkkel való hangadás, a mutogatás visszaszorul, és a szájberendezés használata erősödik, és ezzel együtt finomodik, jelei egymástól elválva kialakulnak, létrejön egy alap hangzórendszer. Ez egyelőre erősen hangutánzó, tehát a mai mássalhangzókhöz (képhangzókhöz) áll közelebb.

A magánhangzó (térhangzó) jellegű hangzók létjogát a hangszálaink tudatosan, (jellemzően) akadálymentesen, tisztán való zengetésének csodálása, vagyis az éneklés alapozhatja meg. Ezen szellemiség képviselői az éneklés szerelmesei, és az európai ember számára "látványosan" a torok- és felhangéneklés gyakorlói. Egy elsődlegesen hangutánzó jellegű hangzórendszer rövid térbeli távolságokra közvetített beszédre ugyan alkalmas, de használhatóságát több szempontból is javítja, ha hangszálaink tiszta zengetése által szellősebbé, lazábbá válik.

- Messzebbre juttatható általa a beszédhang
- Éneklésre is alkalmassá válik a beszéd
- Mássalhangzóink (képhangzóink) képzésében résztvevő beszédsszerveinknek időt hagy az átállásra, ezzel kevésbé fárasztóvá és érthetőbbé téve a beszédet (példa: képezünk, képzünk - utóbbinál hasonulás történik)

A zengetés akadálymentessége itt sem igaz teljesen, hiszen ha dúdolunk, a szánk csukva, illetve a felhangéneklésnél részleges akadályt képezünk nyelvünkkel, másodlagos üregeket képezve a felhangok felerősítéséhez.

Hogy így az alap képi hangzókészletbe belevettük az alap térhangzót, megindulhat a térhangzó-rendszer kialakulása is. A magyar nyelvben a magánhangzók (térhangzók) jelentése a hangmagasságtól független. Hogy ez miért előnyös ebben a rendszerben, az külön kérdés. A beszéd hangmagasságának változtatásával a hanglejtést hozzuk létre, mellyel szövegünk elsődleges jelentése nem módosul.

Fentébbiek alapján első körben a magánhangzókat nevezhetnénk "énekhangzóknak" is, már ezzel is közelebb lennénk ezen hangzók lényegéhez.

Az énekhangzók (magánhangzók, térhangzók) több irányú változhatósággal is rendelkeznek, több dimenzióban alakíthatunk ki benne jelentéseket. Az alap énekhangzó egy kitartottan, akadálymentesen zengetett hang. Magassága pedig nem meghatározott, egyénenként kényelem szerint alakul, tehát mindenkinél más. Ezen egy szinten kitartott hangban kell változatokat létrehozni, melyekhez jelentés kapcsolódhat. Ezt a hangszín változtatásával lehet elérni, mely nem más, mint a szájüregünk alakjának módosításával a felhangok arányának eltolása. Hangszálaink rezgése által létrehozott hanghullámokban, és azok visszaverődéseiben megjelenő másodlagos rezgések bizonyos rezgéstartományainak elhalkítása, s akár mások felerősítése. Példaképp: az [ó], [ú] hangzóknál öblös a szájüreg, nagy a rezgőtér, így zengetett hangunk megtelhet nagyobb hullámhosszú, tehát alacsonyabb rezgésszámú, mélyebb felhangokkal, így bár észleljük, hogy az illető a zengetésének hangmagasságát nem változtatta, mégis mélyebbnek érezzük a hangzót. Ha aztán áthajlik [í]-be, ez az üreg eltűnik, sőt egy kicsiny rés marad csupán nyelvünk felülete és szájpadlásunk között, mely belső alakzat kiszorítja a nagyobb hullámhosszú, mélyebb felhangokat, s így magasabbnak tapasztalhatjuk a változatlan főrezgésű hangzót.

"Gyök" fogalom meghatározása

A mai nyelvészetben a gyök fogalma nem használatos, nem értelmezett. Ott a szavak hasonló részét "szótő" névvel illetik. A gyök fogalom a nyelvújítás korában köszönt be, legalábbis ezzel a névvel, és a Czuczor-Fogarasi Nagyszótár (1862-1874, -CzF-) is használta már, olyannyira, hogy az olvasónak, használónak olyan érzése támad, hogy a mű ebbe a rendszerbe igyekszik beleilleszteni, néha beleerőltetni a szókincs minél nagyobb részét. A nem-hivatalos, nem-akadémikus nyelvészet által általánosan használt gyök képlete a következőképp néz ki: három hangzó, két képhangzó között egy térhangzó. Például: kar, tök, kék, lap, tár. Ezeket keresgélve azonban hamar eszünkbe juthat, hogy ez a gyökképlet nem általános, ugyanis léteznek olyan alapszavak, melyek nem ilyen alakúak, hanem előlről, vagy hátulról hiányzik a képhangzó. Előlről például: ész, öt, ok, íj, ét. Hátulról például: tő, ló, rá, mű, hó. Mitöbb vannak egyetlen hangzóból álló szavaink is: ó, ő. Érdemes a fölösleges viták elkerülése végett a fogalmakat minél pontosabban meghatározni, mert a kutatások előrehaladtával, és a feltárt, illetve felépített rendszer bonyolódásával a viták elkerülhetetlenül előjönnek. Jelen esetben a gyök fogalmában a képletet ki kell terjeszteni, és a változatokat elnevezni. Négy féle gyökképletet, így négy féle gyököt tartok számon:

- [Kép,Tér,Képhangzó] ([KTK]) "kátéká gyök", vagy inkább teljes gyök, pl. lép, szét, csuk

- [Kép,Tér] ([KT]) "káté gyök", vagy inkább hátul nyílt gyök (nyílt gyök), pl. ró, fű, tó

- [Tér,Kép] ([TK]) "téka gyök" - elől nyílt gyök (nyílt gyök), pl. ól, üt, ár
- [Tér] ([T]) "té gyök" - csupasz gyök, pl. ó, ő

Látványosan létezik még két féle gyök, a [KTKT] és a [TKTK], de ezeket én még minden esetben fel tudtam bontani két nyílt gyökre a szó közepén: [KT+KT], [TK+TK], még ha nem is mindkét tag használatos ma önállóan. Értelem szerűen hasonlóan bonthatók a hosszabb szavak is, csak jóval több féle képpen. Például: [KTKTK] ->

- [KTK+TK] : gyökér (gyök+ér)
- [KTK+[t]+K] : csapat (csap+a+t)
- [KT+[k]+TK] : löveg (lő+eg -> lő+v+eg)
- [KT+KTK] :
- [KT+KT+K] :
- [KTK+T+(T)K] :
- stb.

A négy alap-képlet, gyökképlet közül sem mind alkalmazható minden előfordulható szóra. Például az "ők" szó nem elől nyílt gyök, csak szóképzés. Kiterjeszthetném erre is a gyök fogalmát, újabb névvel ellátva ezen alakot, de ha mindent belevennék, a gyök fogalma értelmetlenné válna.

A gyökökre való hivatkozást, tehát a kutatási- és vitaeszközöket tovább lehet színesíteni. Megfigyelhető, különösen a teljes gyökök esetén, hogy ugyanolyan, vagy hasonló hangzású képi kerettel rendelkező gyökök többsége hasonló jelentésérzülettel bír. Vagyis olybá tűnik, a térhangzók a gyökök fő jelentéséhez nem járulnak hozzá, csak azt módosítják. Épp ezért mondhatjuk, hogy például a nyúl, nyíl, nyál, nyél szavak az [ny_l] ("enny, hely, ell", pongyolán "enny, ell") ~általános/gyűjtő gyök tagjai.

Szóbokrok: azon szavak, melyek egy gyűjtőgyökbe tartozó gyökök, illetve azokból képzett nem-ragozott, nem-jelezett, tehát "önálló" szavak.

Hangzók jelentésének kitapogatása

Miután összegyűjtöttünk elegendő alapszót, vagyis gyököt, és képleteknek megfelelően rendeztük azokat, jobb lehetőségünk nyílik a gyökök szóbokrait elemezni. Itt nem tettünk mást, mint nyelvünk első körben megsejtett szerkezete szerint a nyelv egy alapvető részének, a szókinsznek, méghozzá az alap szókinsznek tudatos rendezésébe kezdtünk. Ez

által, tehát az összevisszaság csökkentése által lehetőségünk nyílik nyelvünk sejtett szerkezetébe mélyebbre tekinteni. Hiszen még a tisztán ábécé sorba rendezett szavak sem mutatják eléggé szavaink belső szerkezetét. Egy-egy szóbokor vizsgálata, jelentésük ízlelgetése során felmerülhet bennünk a kérdés: van-e valami oka annak, hogy egyik, vagy másik gyökben ez, vagy az a magánhangzó (térhangzó) szerepel? (A "kör"-ben miért [ö], a "ker"-ben miért [e], a "kar"-ban miért [a] szerepel?) Vagy ez csupán véletlenszerű? Vagy ha volt is valamilyen ésszerűség e nyelv őséiben, az idők viharai, a népek és nyelvek találkozása összekuszálta őket? Ha létezett régen ésszerűség e tekintetben, legalább annak maradványait felfedezhetjük. "Legrosszabb" esetben általunk megsejtett, de a történelmi valóságtól távol álló, légbőlkapott törvényszerűségeket írunk le. De még ekkor is jót teszünk, mivel ésszerű rendszert alkotunk meg, ami mindig jobb, mint az összevisszaság. Ha lejegyzett törvényszerűségeink nem általánosíthatók minden szóra, akkor bizonyos közelítéssel azt is meg tudjuk mondani, ezek mely szavakra igazak, s melyekre nem. Akkor dolgozunk jól, ha a felépített rendszer minél egyszerűbb, minél több ember számára átlátható, de minél sokrétűbben használható nyelvalkotásra, szavak teremtésére. Kutatásom során beláttam, hogy el kell fogadjam, bár a meglátott szabályokkal olyan eredményeket érhetek el, melyek biztossá tesznek engem abban, hogy a rendszer létezik, mégsem alkalmazható igen sok szavunkra. Ezen szavakat nem is vettem bele az alább található szótárba. Így szókincsünk nagy részétől, mint "nem magyar" szavaktól búcsút is vettem eme munka tekintetében.

A hangzók jelentésrendszerének feltárásakor alkotóképességünk, képzelőerőnk, ésszerű gondolkodásunk, tisztánlátásunk (vagy inkább "újonnan látásunk") is megmérettetik. Olyan rendszert kell alkotnunk, mely minél általánosabb minden hangzóra, és minden szóra. A legegyszerűbbnek azt találom, ha leírom, én hogy csináltam. Érdekesség, hogy ennek minél pontosabb leírásához a kutatásaimban, jegyzeteimben kell kutatni, hogy megláthassam, miből mit következtethettem ki.

A kutatáskor sok szót kell átpörgetni az elménken, és egy új sejtéskor újra és újra vissza kell térni az eddig megfejteni vélt szavakhoz is.

Hangzók jelentése

Térhangzók jelentése

- I. "Egyenes tér": a tőlem való távolság viszonylata. Hangzói:

- [i]

Működés: Én, ahol én vagyok, bennem, én magam

Jellemzés: Mintha egy tárgy mérete lecsökkenne, és a belőle jövő fény mennyisége megmaradna, egy pontba összpontosulva.

Jelentés: Fénymag. Pontszerű, és igen fényes dolog.

Képe: Csillag.

Például: pityke, pitymallat, pitypang, lyik, ki, kis, kicsi.

- [í]

Működés: Fénymagból való kiemelés

Jellemzés: Ahogy magamból kiemelkedem, a közös térbe érkezem. Akár a Világon, vagy Odaát.

Jelentés: Fénymagok, lények közötti kapcsolat, összetartozás.

Képe: Láncra fűzött fehér gyöngysor.

Például: íny, íz, víz.

- [e]

Működés: Mellettem, elérhető távolságban

Jellemzés: Egy szinten, egymás mellett levő dolgok. Hasonló dolgok csoportja, tömege.

Jelentés: Egy más mellettiség.

Képe: Pl. embertömeg, vagy emberek csoportja.

Például: e', ez, eke, ker, lep

- [é]

Működés: Egy más melletti, egy szinten levő dolgokból kiemel, azok fölé emel.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ég, kép, kész

- [a]

Működés: Látom, de tőlem elérhetetlen távolságban.

Jellemzés: Önálló, mástól független test, tárgy.

Jelentés: Egy-test.

Képe: Pl. magányos kő a rét közepén.

Például: a', az, kap, kapa, apa, anya, Atya

- [á]

Működés: Testből kiemel.

Jellemzés:

Jelentés: Felszín, testből elszármazik.

Képe:

Például:

- II. "Kör tér": körülöttem minden irányban lévő tér hozzám képesti viszonya, elsődlegesen síkban, tehát kör-szerűen

- [o]

Működés: Széttartó, terjedő tér.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például:

- [ó]

Működés: Térbe és időbe kiterjedő széttartás, túlterjedés.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ó, tó

- [ö]

Működés: Összetartó, szűkülő tér.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: össz, össze, öt, ököl

- [ő]

Működés: Kiterjedt összeszűkülés. Kiterjedt tér- és időből való összetartás.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ősz, ór, bő

- III. "Mély tér": általam nem látható, nem elérhető tér

- [u]

Működés: Mélység. Létező, de számomra elérhetetlen, láthatatlan, elfedett.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ujj, jut

- [ú]

Működés: A mélységben benne. Kiterjedt mélység.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: új, túl

- [ü]

Működés: Átszűrődés, átjáró az általam tapasztalható tér és a mély tér között.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ül, üt

- [ú]

Működés: Kiterjedő átszűrődés.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: fű, hű

Képhangzók jelentése

- [b]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Belső, belül, bezárt.

Képe:

Például: be, bél

- [c]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Egy kicsi. Villanásnyi.

Képe:

Például: cinke

- [cs]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Összeszorít. Kicsire összehúz.

Képe:

Például: csuk, csőr, csúcs

- [d]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Üres. Kiárad. Kiül.

Képe:

Például: ad, dob

- [f]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Lehető erő. Bent rejlő, belső, feszítő erő.

Képe:

Például: férfi, fű

- [g]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Teljesség, kitöltés.

Képe:

Például: ég, görbe, gömb

- [gy]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Sok kis egész, műveltetés, ráindítás.

Képe:

Például: gyak, gyúr, gyűl(ik)

- [h]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Ködösség, eltűnés. Meleg. Lélek.

Képe:

Például: hő, hú, hó, hull

- [j]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Lefojt, óv, fed, takar, megtart, túllendít.

Képe:

Például: jó, új, ujj, fojt

- [k]

Működés: A teljességből elrekesztett térrész.

Jellemzés:

Jelentés: Helyi tér, elkerített tér.

Képe:

Például: kő, ok

- [l]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: ló, lő, lel

- [ly]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: lyuk, esély

- [m]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Kidudorodás belső tartalommal.

Képe: Teletömött szájjal megszólalni igyekvő ember.

Például: más, mos, domb, mell, méh

- [n]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés:

Képe:

Például: nagy, fen

- [ny]

Működés: A nyomóerő tér-időbeni kiterjesztése.

Jellemzés:

Jelentés: Szétnyúlik, kiterjed, és rányom.

Képe:

Például: nyúl, enyh

- [p]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Szétporlad, szétterül.

Képe: Köp.

Például: köp, pök, pók, pálya

- [r]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Romboló, nagy erő. Érdesség.

Képe: Földrengés, ráspoly.

Például: ráz, ront, úr, ró, ír

- [s]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Körbevesz, közvetlen mellette.

Képe:

Például: só, ős

- [sz]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Áthatol.

Képe:

Például: szó, ész

- [t]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Rögzít, leszúr.

Képe:

Például: itt, tő

- [ty]

Működés: Kiterjesztett rögzítés, keretrendszerbe fogás.

Jellemzés:

Jelentés:

Képe: Szőlő karózat.

Például: Atya, báty, pátyolgat, bástya

- [v]

Működés: Összesűrit egy térrészbe, beleütközhető létezést keltve.

Jellemzés:

Jelentés: Sűrű tér, létezés, lét-erő.

Képe: Darázs dong a behúzott nyakú ember feje körül.

Például: van, vér, víz, vész

- [z]

Működés:

Jellemzés: Pezsgés, zajlás.

Jelentés: Sokféle dolog.

Képe: Szél fújta nyárfa lombja villódzó levelekkel.

Például: víz, méz, mézga, íz, zöld, zúg, zizeg

- [zs]

Működés:

Jellemzés:

Jelentés: Bezárt, belső sokféleség.

Képe:

Például: zsiger, zsib- (zsibbad, zsibong, zsibvásár), zsong, zsák, zsémbes, zsörtölődik

Szógyűjtemény

[A, Á]

- a, az, abba

ablak, ábra, ábrázat, abrak, ábránd, ábrázol, abroncs, abrosz, abriktol, abajgat, abárol

- acél

- ács, ácsorog, ácsi

- ad, adag, adakozik, adat, ádáz, addig, adó

- áfonya

- ág, agancs, agár, agg, aggastyán, aggály, aggódik

- agy, agyag, agyar, ágyás, ágy, ágyék, ágyú

- áhít (óhajt)

- ajak, ajándék, ajcsi, ajánl, ájtatos (áhítatos), ajtó, ájul

- akác, akad, akadály, akar, akár, akaszt (aggat - akgat), aki, akkor, akkora, akna, akol

- al-, ál, alatt, alá, alacsony, alag- (cső, út, sor), alak, alant, alany, alap, alatt, aláz, álca, áld, áldoz, alél, alig, alj, aljas, alkalom, alkat, alkot, alkony, alku, alkusz, áll (fn, ige), állam, állandó, állapot, állás, állat, állít, állomás, állott, állvány, alma, álom, álmos, álnok, alól, alom, alsó, alszik (aluszik), által, általában, altat, aludt (tej), alul, alvad (alu+ad ~olvad-olud)

- ám, ama, amaz, ami, ámul

- anya, anyag, annyi, anyó, anyós

- apa, apad, apály, apó, após, ápol, apró, apród

- ár, árad, áram, arany, arány, arasz, áraszt, arat, árboc, arc, árny, árnyék, árok, árpa, árt, áru, árva, ármány

- ás, ásít, ásó, ásvány

- asz, aszó, aszal, aszály, asszony, asztag, asztal

- át, átok, átlag, áttal

- atya

- avar, avas, avat, avatkozik, avval, avul

- ázik, áztat, azonos, azt, aztán (az'tán, az+után (ld.még: eztán))

[B]

- be, bő

- bab, báb, baba, bába, babér, babona, babrál, bábu, babusgat

- bácsi
- badar(ság), bádóg

Szótár

Egy különleges, sokirányú szótárat kell létrehoznom, ahol nem csak ábécé-rendben, illetve gyök lábanként ábécé rendben vannak a szavak, hanem belső jelentésük és rokonértelmű szavaik szerint is. Egy szócikknél több irányú hivatkozás is szükséges, és több szócsokor (nem szóbokor-szerűen, hanem más módon összefüggő szavak) leírása is.

A fejtegetett szavak különféle eredetre vannak visszavezetve jelen tudomány szerint (finn, szláv nyelvek, ótörök, stb). Bár elfogadott szótárakat használok ugyan a munkámhoz (CzF, TESZ, MESZ), de azok eredményeihez nem ragaszkodom, azokat figyelmen kívül hagyom. Több okért is. 1.: Nagy munka azok belső, és beléjük meg nem írt, mögöttes összefüggéseit feldolgozni. Ha időm engedi, később megteszem. 2.: Az általam feltárt rendszer működhet, működhetett azon nyelvekben is, amelyekből mi esetlegesen szavakat vettünk át, vagy inkább osztoztunk szavakon egy harmadik, közös forrás nyelvből. Így ha eleinte nálunk az adott szó nem létezett, az átvétel, majd nyelvérzékünk szerint való átalakítása után is olyan alakot vehetett fel, mely helyes hangzóértelmes megfejtést eredményez.

A hangzók jelentéseiből azt írtam oda, amely segít megérteni a szó képét.

[B]

- be -

b - bezárt, bent

e - mellett

Képe:

Magyarázat:

- bő -

b - bezárt, bent

ő - kiterjesztett összetartás

Képe:

Magyarázat:

- bú -

b - bezárt, benti

ú - mélységben

Képe: pontosan az, amit bú közben érzünk.

Magyarázat: -

- bab -

- báb -

- becs -

b -

e -

cs -

- bog -

- bőg -

- búg -

- bágy -

bágyadt, bágyatag

- begy -

- baj -

- báj -

- búj -

- bak -

- bók -

- bök -

- bal -

- bel -

bel-

- bél -

- boly -

- bán -

- bűn -

- bár -

- bér -

- bír -

- bor -

- bőr -

- bús -

bú+s - Milyen? Bús.

- basz -

- bősz -

- bot -

- báty -

- búz -

[C]

-

[Cs]

- cső -

- csáb -

- csecs/csöcs -

- csúcs -

- csüd/csűd -

- csúf -

- csüg(g) -

- csak -

- csík -

- csók -

- csuk -

- csal -

- csel -

- csen -

- csíny -

csinyál, csinyos?

- csap -

- csáp -

- csep -

csepp, csepeg, csepű, stb.

- csép -

- csíp -

- cser -

- csűr -

[D]

- de -

- dob -

- dac -

- dúc -

- déd -

- döf -

[F]

[G]

[Gy]

- gyú -

gy -

ú -

Képe: előkészített szélárnyékos mélységben tűz csiholása bottal, fúvással, tűzszerszámmal.

Magyarázat: ma önállóan nem használt gyök. "gyújt" képzett alakja használatos.

Valószínűsítem a gyú + ít működést. Lásd még: gyű.

- gyúr -

gy -

ú -

r -

- gyű -

gy -

ű -

Képe: környezetből tároló térrészbe, eszközbe (csűrbe, zsákba) való bejuttatás.

Magyarázat: ma önállóan nem használt gyök. "gyűjt" képzett alakja használatos.

Valószínűsítem a gyű + ít működést. Lásd még: gyú.

- gyűr -

gy -

ű -

r -

- gyűrű -

gy -

ű -

r -

ű -

[H]

[J]

[K]

[L]

[Ly]

[M]

- más -

m - belső tartalmú kidudorodás

á - felszín

s - körülvesz, hozzásímul

Képe: formát használlok.

Magyarázat: két ellentétes jelentése van e szónak:

- más: teljesen más

- más(ik): még egy hasonló, vagy ugyanolyan; másolat, hasonmás

Hogy lehet ezt a kettőt mégis egy szóba összehozni? A hangzók által élénk festett képet elemezvén eszünkbe juthat a kézművességben használatos másoló forma. A forma a belső tartalom [m], annak vesszük a felszínét [á], és hozzásimulunk [s]. Ezen művelet végeredménye egy olyan dolog, mely másolata a formának, tehát ugyanolyan - mégis ellentétje, tehát teljesen más.

- mos -

m - belső tartalom

o - szétterjed

s - hozzásimul

Képe: edényben vizet lötybölök.

Magyarázat: a belső tartalom a víz [m], s hogy célokat elérjem, keringésre bírom. Nyalatom vele az edény falát. Szétterjed [o], hozzásimul [s].

[N]

[Ny]

[P]

[R]

[S]

- sűr -

s -

ű -

r -

sűrű, sűrög, sürget, sürgős (sürögős)

[Sz]

- szok(ik) -

sz - áthatol

o - szétterjed

k - helyi tér

Képe: valami behatol, és elterjed, eluralkodik.

Magyarázat: ha hozzá akarnak szoktatni minket valamihez, vagy mi magunkat, erőszakosabb behatás is alkalmazandó lehet, amely áttöri ellenállásunkat [sz], és szétterjed [o] bennünk [k].

- szök(ik) -

sz - áthatol

ö - összetart

k - helyi tér

- szül - (szűl?)

[T]

- tó -

t - rögzít

ó - túlterjed

Képe: akadályba ütközött, felduzzadt patak.

Magyarázat: ha a szaladó vizet valami megállítja, helyhez köti, rögzíti [t], megnő, túlterjed [ó].

[Ty]

[V]

[Z]

[Zs]

[Térhangzók]

[I]

[Í]

[E]

[É]

[A]

[Á]

[O]

[Ó]

[Ö]

- öt -

ö - összefelé tart

t - rögzít

Képe: kezemmel megragadom.

Magyarázat: nyitott tenyeremen öt ujj. A nyitott tenyér se össze nem tart [ö], se nem rögzít [t], tehát ezen szó képe nem lehet.

Ha a kifeszülő tenyér képét akarnám, az [o, ny, p] hangzókból építkeznék.

Lásd még: (ki)ötöl, ötlet.

[Ő]

[U]

[Ú]

[Ü]

[Ű]

[Személyes névmások]

- én -

é - többi fölé emel

n - nyom, nyomatékosít

- te -

t - rögzít

e - mellett

- ő -

ő - kiterjesztetten összetart, távolból közel hoz

Magyarázat: akire "ő"-ként hivatkozok, közénk hozom, megidézem.

- mi -

m - belső tartalom

i - fénymag

mí:

m - belső tartalom

í - fénymagok kapcsolata

Halotti beszéd: miü (mint ma: jó -> jou)

Magyarázat: sejtésem szerint a szó kezdetben helyesen hosszú "í"-vel lehetett (mí), mivel ez hordozza azt a jelentést, mellyel eljuthatunk több ember kapcsolatához. A rövid [i] egyetlen fénymagot hordoz, mely ezen jelentéshez kevésbé szemléletes (vagy inkább helytelen) képet adna. Létezik egy másik szó is, amit ma szintén "mi"-nek mondunk (vagy ahogy esetleg helytelenül tartjuk, a "mi" szó második jelentése): ez a [mi] kérdőszó. Itt régen is rövid "i" állhatott, mert ezesetben viszont ez ad megfelelő képet. Lásd: [mi] szócikk.

Belső tartalom, benn vagyunk foglalva [m], és összekapcsolódunk [í]. Az angol ezt mai napig mondja, de a többes szám helyett az egyes szám első személyt jelöli vele (me [ENG] = én). Ez egy szomorú elmagányosodási folyamatot sejtet számomra.

- ti -

t - rögzít, kimutat, leszúr

i - fénymag

tí:

t - rögzít, kimutat, leszúr

í - fénymagok kapcsolata

Halotti beszéd: tiü

Magyarázat: ugyanúgy, mint a "mi" esetében, a szóban itt is hosszú "í" lehetett (tí), mely a többes szám jelét kiválthatja ("Tik voltatok azok!")

- ők -

ő - távolból közel hoz

k - helyi tér, közrefog, bennfoglal

Magyarázat: ő + többes szám

Magyar-angol szóegyezések, hasonlóságok

Válogatás Varga Csaba, Tóth Bálint és jómagam gyűjteményéből. Nem soroltam azon feltételezhető egyezéseket, melyeknél a hangzók, különösen a képhangzók nagy mértékben módosultak, torzultak, vagy egyéb nagyobb átalakuláson mehetett át a szó. Igyekeztem csak a legtisztább egyezéseket megtartani. Természetesen ha nem vagyok ilyen szigorú, a felsőrolás sokkal hosszabb lenne. A jelentéseknél, megjegyzések írásánál az angol szavak eredetére vonatkozóan az Etymonline.com-ra támaszkodtam. Nem állítom, hogy ezen szavak mindegyike közvetlen kapcsolatban van egymással (itt közvetlen kapcsolat alatt nem a közvetlen átadást/átvételt, hanem az alak változatlanságát értem). De sokszor a mai angol nyelvben levő szó közelebb van a magyarhoz, mint azon szavak, melyekből az Etymonline levezeti (pl. germán, francia, latin). Elgondolkodtató. Ezen magyar-angol szóhasonítás azért is igen lényeges, mert az egyezések számát és közelségét össze lehet vetni a finn nyelvvel talált egyezésekkel, s elsődleges célunk ezzel az, hogy a véletlen lehetőségét kizárjuk - ez egy bizonyos egyezési mérték és mennyiség után fordul át bennünk. Ez után lehet elkezdni komolyabban foglalkozni a két nyelv közötti kapcsolattal - mely nyilván nem lesz közvetlen, már ami a vérséget illeti, ismervén még annyira a népek mozgását az utóbbi egy-két ezer évben.

magyar szó

angol szó

jelentés magyarul

megjegyzés

az a, an (ua.)

agg age

to age kor

megöregszik

árva orphan(ua.)

bél belly

to belly has

dagad

bogár bug (ua.)

buborék bubble(ua.) (hgut.)

csap chop pl. hasadék, szecska, vágás (ua.)

dél day nap (24 óra)

más nyelvek rokonságba hozott szavainak jelentései: égetni (szanszkrit dah), forró évszak (litván dagas), nyár (régí porosz dagis), nappal (angol, eredeti jelentés)

domb dome

to dome boltozat, kupola, sapka

befed, domborít

ez as mint

ét- eat eszik

fal wall (ua.)

fel flee

float

fly

fleet

to fleet elillan

lebeg

repül

flotta (hajóhad - lebeg)

elröppen (az idő)

fél fear (ua.)

finom (fínom) fine (ua.)

folyó flow

to flow áradat

folyik

forma form (ua.) forma: szerintem magyarul is értelmezhető szó - sőt tán leginkább magyarul

forr fire tűz

föld field (ua.)

fut foot láb(fej)

haj hair (ua.)

hall hear (,ear) hall (, fül)

H_L gyök szavak

(hal, hall, halál, hull) halt

halter

to halter

hold, to hold

megállás, pihenő

pl. hám, hurok

felakaszt (hóhér)

tart, vár, hatalom

hazug haze

to haze

homály, köd, pára

elpáhol, kimerít, megfedd, megijeszt

hág high magas

ház house (ua.)

hon home otthon

hő (esetleg hő-ít, azaz hevít) heat meleg

kakas/kokas cock (ua.)

kör (és a K_R gyök) court királyi palota, sportpálya, udvar hasonló szótóból
eredezteteti a latinból a francián át

kör curve görbe

lánc lace

to lace pl. fűző, szegő, csipke, zsinór

befűz, megköt, elver

levél leaf, leaves levél, levelek (ua.)

lék lake tó

lék leak

to leak lék, hézag, rés (ua.)

léket kap, átereszt (ua.)

lék lack

to lack hiány

hiányzik

leg-leg, legesleg, legel(ő) leg láb előrelépés, haladás, fokozódás érzete

lyuk look néz

laza loose (ua.)

lazsa lazy (ua.)

lob-, lobog lobe fülcimpa, lebernység

mennyi many sok

minta mint

to mint pénzverde, érme, eredet, forrás

pénzt ver, kitalál, gyárt (ua.) minta: mi -> min -> mint (midőn, miként) -> mint+a (test-képző 'a')

mí me én

név name (ua.)

nyaggat (nyakgat), nyűg to nag (ua.)

nyak neck (ua.)

(nap)nyugt(a) night (ua.)

no! no nem

-on -en -ön on rajta

ódon old (ua.)

pór poor (ua.) TESz: pór: német eredetű. bajor-osztrák: baur, paur, német: Bauer (paraszt). A TESz a "pőre" szót ismeretlen eredetűnek tartja. A kettő közti képzetbeli egyezést (ld. még a "póré" jelentéseit is) nem említi. (Bár ilyesmi nem is szokott e szótárban szempont lenni.)

(A "bajor" népnév inkább a "baj"-jal, mint a "baur", "pór" ~"paraszt"-tal állhat kapcsolatban a TESz "bajor" szócikkéből következően.)

rag- (, rak) rig felszerelés, hajókötélzet, stb.

rest rest

to rest maradék

pihen A TESz ismeretlen eredetű, de régi szavunknak mondja.

rezeg resonate (ua.)

(tán hgut. a kapcsolat)

rí rue

to rue megbánás, részvét

megbán, sajnál

rohan run (ua.)

rothad (, rohad) rot (ua.)

rúd rod (ua.)

só salt (ua.)

sűrög

(sűrögős->sürgős, sürget) surge

to surge pl. roham

árad, nekilódul

száj say mond

szák sack (ua.)

szám some néhány

szelet slot pl. hasíték, nyílás

szem see lát

szél sail vitorlázik

szél soul ember/lélek/szellem

szív sip hörpint, szürcsöl

(tán hgut.)

szor(ong) sorrow

to sorrow

(to be/to feel) sorry bánat, szomorúság

bánkódik, szomorkodik

szomorú

szor(os), szúr sure

to assure biztos

biztosít, meggyőz sur [FR] = rajta, pl. surface [EN] = felület (ábrázaton/felszínen rajta)

szó so (na)szóval

szúr sour

to sour pl. savanyú, fanyar, mogorva, kedvetlen

elkeserít

-tt -d múltidő jele

tap- (tapad, tapsol, tappancs, tapod, tapogat) tap

to tap

csap, dugó, kifúr, könnyű ütés

bemetsz, bevág, csapraver, kopog, megvereget

tánc dance (ua.)

torok throat (ua.)

tosz, toszít, taszajt, taszít toss (ua.)

túl too amellet,

túlságosan (ua.)

unoka uncle nagybácsi onoka ~ oncle (régi francia)

vad wild (ua.)

van one egy

ver war háború

vész, veszt waste (ua.)

völgy valley (ua.)

zeng, zsong sing, song ének, dal

Egyéb jegyzetek

- A TESz fülszövege a következőkép kezdődik: "Az első nagyszabású és a magyar szókincs egészére kiterjedő etimológiai szótár..." - eszerint figyelmen kívül hagyják a Czuczor-Fogarasi Nagyszótárt, melyre pedig időnként támaszkodtak is.

- faggat <- fak+gat; szaggat <- szak+gat

- Minden hangzónknak külön értelme, jelentése van, és az alapszavaink így épülnek fel. Alap képekből, egy összetett kép. Ezt a képet kell megtalálni minden szó mögött. Izgalmas feladat!

- Idővel nekem is figyelembe kell vennem a hangzók torzulási, egymásba való átváltási lehetőségeit. (Bár nem biztos, hogy még életemben eljutok idáig.) Azonban csak akkor szabad elővennem ezen szabályokat a keresésben, mikor már minden értelmes hangzóértelmes megfeleltetési kísérlet eredménytelen a vizsgált szavak esetén. Rendszeremben az értelmet, ezáltal a gyökök, forrásszavak létjogát erősnek, elsődlegesnek tekintem.

Irodalomjegyzék

- és ajánlott irodalom.

- Czuczor Gergely, Fogarasi János: A magyar nyelv szótára (1862-1874) (CzF)

Leírás (Wikipedia)

Letöltés: Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK)

Világhálós változat: Ősnyelv.hu - kereshető tartalmú szótár, a keresés gombja a bal felső sarokban levő nagyító-kép

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára (1967-1984) (TESz)

Világhálós változat:

Arcanum Digitális Tudománytár

Ezen adattárból a könyvek legfeljebb 25 oldalanként lementhetők. A használhatóság kedvéért érdemes a köteteket külön könyvtárban tartani, és a következő elnevezéseket használni a pdf-ekhez: [..., "0061-0080.pdf", "0081-0100 a-advent.pdf", "0101-0120 affektáció-ákombákom.pdf", stb.].

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1. A-GY (1967)
 - A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 2. H-Ó (1970)
 - A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 3. Ö-ZS (1976)
 - A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 4. Mutató (1984)
-

- Etimológiai szótár (2006)

Letöltés (8,7 Mb; pdf)

- Tóthfalusi István: Magyar etimológiai nagyszótár (2001) (MESz)

Világhálós változat: Szókincsháló.hu

- Angol világhálós szótörténeti szótár:

Online Etymology Dictionary

"...This is a map of the wheel-ruts of modern English..."

- Dr. Finály Henrik: A latin nyelv szótára

Világhálós változat

(forrás: <http://osnyelv.hu>. 2015.)